YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)
23 päivänä helmikuuta 1995 *

Asiassa C-334/93,

jonka Finanzgericht Düsseldorf (Saksa) on saattanut ETY:n perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisesti yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen ensin mainitussa tuomioistuimessa vireillä olevassa riita-asiassa

Bonapharma Arzneimittel GmbH

vastaan

Hauptzollamt Krefeld

ennakkoratkaisun siitä, miten tulkitaan Euroopan talousyhteisön ja Itävallan tasavallan välillä Brysselissä 22.7.1972 allekirjoitettua sopimusta, joka on hyväksytty Euroopan talousyhteisön ja Itävallan tasavallan välisen sopimuksen hyväksymisestä ja sen soveltamista koskevista säännöksistä 19.12.1972 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 2836/72 (EYVL L 300, s. 1), ja erityisesti sopimukseen liitetyn alkuperätuotteet-käsitteen määrittelyä ja hallinnollisen yhteistyön muotoja koskevan pöytäkirjan nro 3 tulkinnasta,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja C. Gulmann, tuomarit J. C. Moitinho de Almeida ja D. A. O. Edward (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: C. O. Lenz,
kirjaaja: apulaiskirjaaja H. von Holstein,

ottaen huomioon seuraavat sille esitetyt kirjalliset huomautukset:

— Belgian hallituksen puolesta asiamiehenä ulkoasiain-, ulkomaankauppa- ja kehitysyhteistyöministeriön avustava neuvonantaja Patrick Duray,

— Euroopan yhteisöjen komission puolesta asiamiehenä oikeudellinen neuvonantaja Jörn Sack,

ottaen huomioon käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Bonapharma Arzneimittel GmbH:n edustajanaan asianajaja Günther Kroemer II, Düsseldorf, ja komission esittämät suulliset huomautukset 8.12.1994 pidetyssä istunnossa,

kuultuaan julkisasiamiehen 15.12.1994 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Finanzgericht Düsseldorf on 12.5.1993 päivätyllä ja tuomioistuimeen 29 päivänä seuraavaa kesäkuuta saapuneella päätöksellä esittänyt ETY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla ennakkoratkaisupyynnön siitä, miten tulkitaan Euroopan talousyhteisön ja Itävallan tasavallan välillä Brysselissä 22.7.1972 allekirjoitettua sopimusta, joka on hyväksytty Euroopan talousyhteisön ja Itävallan tasavallan välisen sopimuksen hyväksymisestä ja sen soveltamista koskevista säännöksistä 19 päivänä joulukuuta 1972 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 2836/72 (EYVL L 300, s. 1, jäljempänä ETY—Itävalta-sopimus), ja erityisesti tulkinnasta koskien sopimukseen liitettyä pöytäkirjaa nro 3, joka koskee alkuperätuotteet-käsitteen määrittelyä ja hallinnollisen yhteistyön muotoja (jäljempänä pöytäkirja).

2 Tätä pöytäkirjaa on muutettu erityisesti neuvoston 24 päivänä toukokuuta 1988 antamalla asetuksella (ETY) N:o 1598/88, joka koskee ETY—Itävalta-sekakomitean päätöksen nro 1/88 soveltamista; tällä päätöksellä muutetaan pöytäkirjaa nro 3, joka koskee alkuperätuotteet-käsitteen määrittelyä ja hallinnollisen yhteistyön muotoja (EYVL L 149, s. 1).

3 Pöytäkirjan 8 artiklan 1 kohdan mukaan yhteisöstä tai Itävallasta peräisin olevat tuotteet hyväksytään niitä yhteisöön tai Itävaltaan tuotaessa sopimuksen suoman etuoikeuden eli siis edullisten ehtojen piiriin, kun esitetään (a kohta) tavaroiden liikkumista koskeva EUR 1 -tavaratodistus tai määritellyissä tapauksissa (b ja c kohta) tiettyjen edellytysten mukaiset laskut. Tämän EUR 1 -tavaratodistuksen antavat pöytäkirjan 9 artiklan 1 kohdan mukaan vientivaltion tulliviranomaiset kyseessä olevia tavaroita vietäessä.

4 Pöytäkirjan 10 artiklan 3 kohdan mukaan EUR 1 -tavaratodistus oikeuttaa sopimuksen mukaisen edullisen tulli- ja kiintiösäännöstön soveltamisen, ja saman kohdan mukaan vientivaltion tulliviranomaisten on ryhdyttävä tarpeellisiin toimiin tavaroiden alkuperän ja muiden EUR 1 -tavaratodistuksen mainintojen tarkastamiseksi.

5 ETY—Itävalta-sopimuksen 13 artiklan 1 kohdassa todetaan seuraavaa:

"Yhteisön ja Itävallan välisessä kaupassa ei toteuteta mitään uutta tuonnin määrällistä rajoitusta tai vaikutukseltaan vastaavaa toimenpidettä."

6 Lopuksi saman sopimuksen 23 artiklan 1 kohdassa määrätään seuraavaa:

"Sopimuksen toteutumisen vastaisia ovat siltä osin kuin ne ovat omiaan vaikuttamaan yhteisön ja Itävallan väliseen kauppaan:

i) kaikki sellaiset yritysten väliset sopimukset, yritysten yhteenliittymien päätökset sekä yritysten yhdenmukaistetut menettelytavat, joiden tarkoituksena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua tai joista seuraa, että kilpailu estyy, rajoittuu tai vääristyy, mitä tulee tavaroiden tuotantoon ja kauppaan;

ii) yhden tai useamman yrityksen määräävän aseman väärinkäyttö sopimuksen osapuolten koko alueella tai sen merkittävällä osalla;

..."

7 Ennakkoratkaisukysymyksen esittävästä päätöksestä käy ilmi, että Bonapharma Arzneimittel GmbH (jäljempänä Bonapharma) toi Itävallasta 14.4.1989—15.1.1991 18 erää lääkkeitä. Alkuperäselvitykset sisältyivät laskuihin, ja kuudessa erässä oli EUR 1 -tavaratodistus. Itävallan valtiovarainministeri oli ilmoittanut Saksan tulliviranomaisille, että alkuperää koskevat asiakirjat oli tehty virheellisesti, joten Hauptzollamt Krefeld vaati Bonapharmalta 20 743,36 Saksan markan (DM) suuruisen tullin suorittamista, samalla kun se kieltäytyi tunnustamasta lääkkeiden alkuperäselvitykseksi muita asiakirjoja kuin EUR 1 -tavaratodistuksen.

8 Tämän jälkeen Bonapharma nosti kanteen verovaadetta vastaan, jolla sitä vaadittiin suorittamaan jälkikäteen tulleja lääkkeistä.

9 Bonapharma ei voinut toimittaa EUR 1 -tavaratodistuksia, koska sen tavarantoimittaja, itävaltalainen apteekki, ei onnistunut saamaan omilta tavarantoimittajiltaan eli itävaltalaisilta edustajilta ja tukkukauppiailta tietoa lääkkeiden alkuperästä. Tämä apteekki kirjoitti 39 edustajalle, joista pieni osa vastasi kertoen, että ne olivat saaneet ohjeen olla antamatta tietoja alkuperästä.

10 Itävallan tullihallinto oli sitä mieltä, että sen tehtäviin ei kuulunut ryhtyä selvittämään tavaroiden alkuperää.

11 Itävallassa on aloitettu vielä kesken olevat oikeudenkäynnit tavarantoimittajia (edustajia ja tukkukauppiaita) ja tullihallintoa vastaan näiden menettelyn takia.

12 Bonapharma ilmoitti maksuvaadetta koskevassa valituksessaan, että itävaltalaiset edustajat olivat saaneet yhteisöön sijoittautuneilta tuotteiden valmistajilta ohjeen

olla toimittamatta itävaltalaiselle tuotteita vievälle apteekille sellaisia asiakirjoja, joissa todetaan tuotteiden alkuperä. Hauptzollamt Krefeld kuitenkin hylkäsi tämän valituksen sillä perusteella, että pöytäkirjan mukaan ainoastaan EUR 1 -tavaratodistuksen esittämisellä pääsee hyötymään etuuskohtelusta, joten se kieltäytyi tunnustamasta lääkkeiden alkuperäselvitykseksi muita asiakirjoja kuin mainitun todistuksen.

13 Kansallinen tuomioistuin on sitä mieltä, että Bonapharman maahantuomat apteekkituotteet on valmistettu Saksassa, minkä se perustaa Düsseldorfin Regierungspräsidentin Arzneimittelgesetzin 72. a §:n ja 73 §:n 6 kohdan perusteella antamiin todistuksiin, joissa todetaan Itävallasta uudelleen tuotujen lääkkeiden saksalainen alkuperä. Se on ottanut huomioon myös lääkkeiden yhteisöllisen alkuperän vahvistaneet Austria-Codexin, joka on Itävallan liittovaltion lain säädösten perusteella julkaistu apteekkituotteiden valmistamiseen ja liikkeelle laskemiseen liittyvä erityisjulkaisu, sekä säädöksen, joka liittyy juuri apteekkituotteiden erityistietoihin ja käyttöohjeisiin.

14 Kansallinen tuomioistuin on myös sitä mieltä, että itävaltalaisten tukkukauppiaiden toiminta (ne toimivat yhteisöön sijoittautuneiden tuottajien kehotuksesta) on sellainen yhdenmukaistettu menettelytapa, joka ETY—Itävalta-sopimuksen 23 artiklan 1 kohdan i alakohdan vastaisesti rajoittaa kilpailua yhteisön ja Itävallan välisessä kaupassa ja/tai on tämän sopimuksen 23 artiklan 1 kohdan ii alakohdan vastaista määräävän aseman väärinkäyttöä markkinoilla. Sen mielestä kieltäytyminen alkuperäselvitysten toimittamisesta tai yhteistyöstä niiden toimittamiseksi rikkoo myös sopimuksen 13 artiklaa asettaessaan tuonnille määrällisiä rajoituksia tai vaikutukseltaan vastaavia toimenpiteitä.

15 Finanzgericht Düsseldorf kysyy, voiko alkuperäselvitys näin poikkeuksellisissa oloissa olla käsiteltävissä hallinnollisesti toisin, kuin mitä sopimuksessa on

edellytetty, ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

"Kun on kyse Itävallasta tapahtuvasta tuonnista, joka on todellisuudessa jälleentuontia yhteisöstä, onko mahdollista luopua Euroopan talousyhteisön ja Itävallan tasavallan tekemän sopimuksen pöytäkirjan nro 3 II osaston tarkoittamien etuuskohtelun vahvistavien asiakirjojen esittämisestä, kun on kyseessä ETY—Itävalta-sopimuksen 23 artiklan 1 kohdan tarkoittama tätä sopimusta rikkova yritysten välinen järjestely, joka estää näiden asiakirjojen toimittamisen, ja kun Itävallan tullihallinto velvoittaa yksinomaan viejän todistamaan oikeuden etuuskohteluun ilman, että se itse lainkaan tutkii asiaa?"

16 Aluksi on palautettava mieliin se, että ETY—Itävalta-sopimuksen määräysten mukaan ainoastaan yhteisöstä tai Itävallasta peräisin olevat tavarat voivat hyötyä etuuskohtelusta ja että tavaroiden liikkumista koskeva EUR 1 -tavaratodistus todentaa tämän alkuperän. Kuten julkisasiamies on oikein ratkaisuehdotuksessaan todennut, mikäli hyväksyttäisiin se, että muita todistuskeinoja voitaisiin esittää selvitykseksi alkuperästä, vahingoitettaisiin ETY—Itävalta-sopimuksen soveltamisen yhtenäisyyttä ja turvallisuutta.

17 Kuitenkin yhteisöjen tuomioistuin on 7.12.1993 antamassaan tuomiossa Huygen ym. (asia C-12/92, Kok. 1993, s. I-6381) hyväksynyt poikkeuksia pöytäkirjan määräyksiin, kun kyseessä oleva taloudellinen toimija on aivan poikkeuksellisessa tilanteessa, joka on toimijasta riippumaton ja jonka seurauksia ei olisi voitu välttää kaikista varotoimista huolimatta.

18 Kansallisen tuomioistuimen päätöksessä, jolla pyydetään ennakkoratkaisua, todetaan kolme tätä tapausta luonnehtivaa seikkaa.

19 Ensinnäkin kiistanalaisten tavaroiden alkuperä on todettu varmuudella objektiivisin todistein, joita asianosaiset eivät ole voineet muutella tai väärentää.

20 Toiseksi sekä kyseiset viejä että tuoja ovat toimineet tarpeeksi huolellisesti saadakseen EUR 1 -tavaratodistukset.

21 Kolmanneksi heidän on mahdotonta saada näitä todistuksia heistä riippumattomista syistä.

22 Ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen kuvaamat olosuhteet ovat sellaiset, että mahdottomuus saada EUR 1 -tavaratodistuksia on seurausta muiden asianosaisten kilpailua rajoittavasta toiminnasta, joka on vastoin sopimuksen tarkoitusta ja sanamuotoa.

23 On todettava, että sellaisten olosuhteiden perusteella voidaan poiketa velvollisuudesta esittää EUR 1 -tavaratodistus, jotta olisi mahdollista hyötyä ETY—Itävalta-sopimuksen määräyksistä.

24 Ennakkoratkaisukysymykseen on siis vastattava niin, että on mahdollista luopua ETY—Itävalta-sopimuksen pöytäkirjan II osaston tarkoittamien asiakirjojen esittämisestä, kun tavaroiden alkuperä on varmuudella todettu objektiivisin todistein, joita asianosaiset eivät ole voineet muutella tai väärentää, kun on todettu sekä tuojan että viejän toimineen riittävän huolellisesti saadakseen pöytäkirjan tarkoittamat asiakirjat, ja kun heidän on mahdotonta niitä esittää heistä riippumattomista syistä, kuten erityisesti muiden asianosaisten kilpailua rajoittavan toiminnan takia, joka on vastoin yhtä hyvin sopimuksen tarkoitusta kuin sanamuotoa.

Oikeudenkäyntikulut

25 Belgian hallitukselle ja Euroopan yhteisöjen komissiolle, jotka ovat esittäneet huomautuksensa tuomioistuimelle, aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Oikeudenkäynti on osa kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevaa menettelyä, joten kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto)

on ratkaissut Finanzgericht Düsseldorfin 12.5.1993 tekemällään päätöksellä esittämän kysymyksen seuraavasti:

On mahdollista luopua Euroopan talousyhteisön ja Itävallan tasavallan välisen sopimuksen pöytäkirjan nro 3 II osaston tarkoittamien asiakirjojen esittämisestä, kun tavaroiden alkuperä on varmuudella todettu objektiivisin todistein, joita asianosaiset eivät ole voineet muutella tai väärentää, kun on todettu sekä tuojan että viejän toimineen riittävän huolellisesti saadakseen pöytäkirjan tarkoittamat asiakirjat, ja kun heidän on mahdotonta niitä esittää heistä riippumattomista syistä, kuten erityisesti muiden asianosaisten kilpailua rajoittavan toiminnan takia, joka on vastoin yhtä hyvin sopimuksen tarkoitusta kuin sanamuotoa; sopimus on tässä siinä muodossa kuin se on muutettuna neuvoston 24 päivänä toukokuuta 1988 antamalla asetuksella (ETY) N:o 1598/88,

joka koskee ETY—Itävalta-sekakomitean sellaisen päätöksen nro 1/88 soveltamista, joka muuttaa alkuperätuotteet-käsitteen määrittelyä ja hallinnollisen yhteistyön muotoja koskevaa pöytäkirjaa nro 3.

Gulmann Moitinho de Almeida Edward

Julistettiin Luxemburgissa 23 päivänä helmikuuta 1995.

Kirjaaja

R. Grass

Viidennen jaoston puheenjohtaja

C. Gulmann